



Hrvatska - Iseljениštvo - Svijet

BLOGBUSTERS Anči Fabijanović, prof. / 17 Listopad 2020

SOS (Sasvim osobno stajalište): Dok je Broadway odustao od predstava, naša kazališta prkose pandemiji i donose umjetničke užitke

Jedna od najčešćih rečenica ovih dana jest stres – zbog koronavirusa naravno, zbog pandemije i „novog normalnog“. Iako se mnogi psiholozi, sociolozi, liječnici i ini stručnjaci trude objasniti pojave vezane uz tu pojavu odgovor je jednostavan: zapravo je jedina prava „kontra“ na nelagodu, strah i zbunjenost (jer je teorija toliko da ih se ne može ni nabrojiti) na antistres - kultura. I to hrabra, koja prkosi. Najzanimljivije je što je kazališta u svijetu, u New Yorku npr., dakle u Velikoj Jabuci, na slavnom Broadwayu, zatvorila vrata i kažu da će to potrajati najmanje do travnja ili svibnja sljedeće godine. A na repertoaru je, saznaje se iz udruženja Broadway League, bila prije pandemije 31 predstava, dok se za proljeće planirale i takve predstave kakva je slavna „Tko se boji Virginije Woolf“. Saznajemo dakle iz američkog tiska da je Broadway imao 33 milijun prihoda tjedno te da nije dobio saveznu pomoć ? ! I onda se naši umjetnici bune, iako Ministarstvo kulture i vlada općenito rade sve što je moguće da umjetnici ne osjete krizu (i u vrijeme lockdowna dobivali su pomoć, iako i s poćekom) i uvijek su pod paskom odgovornih za kulturu u našoj državi. **Imponira podatak da je kazališna umjetnost u velikoj i jakoj Americi „na ćekanju“ te ne radi do daljega, a naša kazališta primaju publiku, uz mjere opreza (pridržavanje epidemioloških mjera) naravno.**

Ovako to piše na stranici Ministarstva kulture i medija: „Obavijest vezana uz okupljanja i obavljanja kulturno umjetničkih djelatnosti. Nastavno na brojne upite vezano uz ograničavanje okupljanja koje je na tiskovnoj konferenciji 12. listopada najavio Stožer civilne zaštite RH, ističemo da se ograničenja okupljanja više od 50 ljudi ne odnose na djelatnosti čije je obavljanje propisano posebnim preporukama.“ Pa nastavljaju da je to „raspisano posebnim preporukama te one do daljnjeg ostaju na snazi - obavljanje kulturno umjetničkih djelatnosti za vrijeme trajanja epidemije koronavirusa.“ I onda to naši kazalištarci, a bogme i ostali umjetnici raznih vrsta umjetničkoga izričaja, obilato i zdušno koriste na dvostruko zadovoljstvo: svoje i zahvalne publike. Eto npr. u splitskom je HNK-u samo balet „na čekanju“, ostali rade „punom parom.“ U međuvremenu stigla je doduše ostavka ravnateljice drame, iz osobnih razloga, ali intendant **Srećko Šestan** kaže da će on to brzo riješiti. Ponuda je takva da će mnoge oduševiti i već jest (kao predstava „Francuzica“ npr. koja je mnoge osvojila. Ponovimo, uvijek uz pridržavanje mjera (na to smo se već toliko navikli da gotovo i nije potrebno ponavljati), mnogi će rado posjećivati predstave - operne i dramske. Bit će tu, nadajmo se „Povratak“ Harolda Pintera, predstava apsurdna koja mnoge nas starije podsjeća na nekadašnje slavne izvedbe prije puno godina.

Vitez „Smijeh je lijek, a ujedno ne zaboravljamo naše velikane“

No, vratimo se „Francuzici“, koju potpisuju **Snježana Sinovčić Šiškov** i sjajni **Trpimir Jurkić**. Ta je predstava među mnogim, čak 13 iz cijele Hrvatske, koje ovih dana pune kazalište (koliko je moguće – s razmakom) Histrionskog doma u Zagrebu na devetim po redu Bobijevim danima smijeha. Da, smijeh je lijek, zna to dobro voditelj HD Zlatko Vitez s a svojom ekipom - opet dakle antistres. A prvo je na redu djelo **Zvonimira Bajsica** – i na kraju – i njegova slavna predstava „Gle kako lijepo počinje dan“ koju kao redatelj potpisuje **Zoran Mužić**. To je netipična komedija-drama (najprije izvedena kao radio drama!), a to baš odgovara ovoj našoj pandemijskoj stvarnosti. ... Vitez kao i uvijek sa svojom ekipom i svojom energijom nudi obilje smijeha i zabave usprkos i lošim mislima i srahu, a Bajsic je tu svakako uvijek inspiracija, uvijek povod za smijeh kroz realnost, za svojevrstu katarzu koja nas podsjeća na velikoga glumca **Bobija Marottija**, a to je onda pravo sjećanje. Ne s ponekom slikom, programskom knjižicom ili slično: davati uvijek nove predstave praktički iz cijele Hrvatske veliki je pothvat. Ili kako ističe Vitez: „Mi smo inače majstori u tome da zaboravljamo svoje velikane, a Bobi je bio ne samo velikan glume, nego i veliki čovjek, omiljen među svojim kolegama“. Isti je takav, ali još hvala Bogu živ **Filip Radoš**, glumac koji je dobio nagradu za životno djelo Splitsko dalmatinske županije. **Dakle, mi smo narod koji ne zaboravlja svoje značajne osobe na svim poljima umjetnosti i time dokazujemo da mali narodi mogu izjedriti velike ljude i stvaratelje!**

Mapa za Tonka Maroevića ili umjetničko sjećanje umjesto zaborava

Kad je riječ o „živom“ ili bolje reći „aktivnom“ sjećanju nedavno preminulog **Tonka Maroevića**, naravno nije zaboravio bivši ministar kulture u RH **Božo Biškupić**, dosjetio se originalne ideje, pa je umjesto vijenca skupio brojne umjetnike da se svaki na svoj način sjeti tog čovjeka renesansnog znanja, povjesničara umjetnosti, književnog kritičara i pjesnika i iznad svega dobrog čovjeka – koji nikada nikog nije obijao kad je trebalo nešto napisati, kad je trebalo otići na promociju, kad je trebalo pitkim, a znakovitim rečenicama govoriti i o slikama i o knjigama i o njihovim autorima. To hvala nedavno preminulom predivnom, starinskom u najboljem značenju te riječi, čovjeku, koji je uporno tipkao na mašini, koji je pisao razglednice zahvale okupit će u NSK brojne radove i umjetnike, gosti će biti ugledni, pa i sadašnja ministrica kulture **Nina Obuljen Koržinek**, kako se očekuje. Svakako – primjereni način da se oprostimo svi mi koji smo ga poznavali od čovjeka koji je naglo otišao, koji je svakome davao upute za rad u kulturi, koji je mnogo znao i učinio, koji nas je zadužio! Bit će mnogo pisanja i govora o tom hommageu, o mapu u kojoj je prisutno čak 33 umjetnika. Spomenimo ovdje samo neke umjetnike koji su Tonku odati počast, a to su **Luko Paljetak** (Sonetni vijenac **Tonku Maroeviću**), a od likovnjaka barem **Matka Trebotića** i **Kuzmu Kovačića**, uz mnoge druge ... Već na pokopu u Starome Gradu predsjednik

HAZU-a **Velimir Neidhardt** je rekao kako treba početi razmišljati o spomenu na velikog čovjeka i akademika ... I tako – **ipak se Hrvatska zna odužiti svojim velikanima, a to je najvažnije.**

Sjećanje umjesto zaborava!

Dolazim u napast napisati nešto o povijesti splitskog HNK (asocijaciju budi i Tonko koji je iz generacije slavnih splitskih klasičara, uz **Zidića i Mandića** npr.), ali to bi uzelo previše prostora, zato otvorite njihovu e-stranicu i pročitajte to dragocjeno štivo – najprije s općenitim podacima, a onda iz pera poštovanoga Frane Barasa (tekst inače objavljen u Vijencu). Ma koja je to povijest, ma koji su to „gušti“, a ako bismo preskočili „par godina“ pa otišli unatrag, na kraj osamdesetih sjetili bi se i **Borisa Dvornika** (kad bi on „zapiva“ i „učinija škerac“ od **Šjor Bepa Pegule** trnci bi svakoga od nas prošli) ili i tragično davno preminule **Maje Srbljenović** balerine koja na kraju Gotovčeve opere „Ero s onoga svijeta“ u završnom baletnom snažnom nastupu s kolegama/icama) samo što nije poletjela s pozornice među publiku, (a mi smo klasičari iz **Natka Nodila** pola razreda gotovo „cili“ red odmah blizu pozornice imali zakupljena mjesta i – „guštali“). Oprostite na dijalektu, ali to je bogatstvo hrvatskoga jezika i zato svake godine uvaženi doktor i diplomati pjesnik **Drago Štambuk** održava događanje Ča - kaj - što, zato u Visu postoji „Libar viškiga jazika“ (kojega pod hitno valja ponovno tiskati jer je rasprodan!), a ne dijalekta! To je naše bogatstvo. O tome je nedavno baš na ovome portalu sjajno govorio predsjednik MH profesor dr. sc. Stipe Botica, pa preporučujem da ga pročitate, ne zato što sam ja s njime razgovarala nego što je on pravi znalac i erudit.

Poput **Tonka Maroevića** koji je eto, onako vrijedan i mudar kakav je bio prije nego li nas je, uz veliku našu tugu napustio, napisao pogovor za prijevod knjige „Peer Gynt“ slavnoga Henrika Ibsena – kako je svijet mali, kako se prošlost i sadašnjost pa i budućnost (barem kao preporuka) isprepliću. Kad smo sad već kod Ibsena kažimo kako je on bio i ostao autor čija djela ne umiru, ostaju trajnom svojinom za nova čitanja i uprizorenja. I za poticaj, jer je zapravo riječ o teatru i motivu i poruci koji nude pobunu, prigodu za promišljanje sebe i društva u kojem živimo. Pa opet dolazimo do stresa i antistresa, zar ne? Bravo za **Dubravku Vrgoč** što je već pokazala Ibsenovu predstavu i što je sad poduprla novi prijevod, (a prvi je bio čak prije 40 godina od neprežaljenog **Ladana** koji je i medij televizije otkrio kako bi popularizirao pravu riječ u njezinoj punini, s voditeljicom **Ozanom Ramljak**, danas profesoricom i voditeljicom jednog studija na Sveučilištu VERN') koji spaja narode i kulture, koji svjedoči o našoj spremnosti da uvijek idemo dalje i bolje. Jer je **Ibsena** teško prevoditi, to svi znalci ističu, a ovako – traje suradnja s Kraljevinom Norveškom, preko Ibsena. **I spajaju se kulture i pisci i prevoditelji i kazališta...** I spomenuti **Pinter** će, nadam se, doživjeti uprizorenja u Splitu unatoč spomenutoj ostavci voditeljice drame, a i veliki **Dan Brown** nas posjećuje, pa u Lisinskom izvodi svoju glazbu (da, kod nas se i svira, iako je Metropolitan u NY zatvoren!), a u Zagrebu također predstavlja i svoju slikovnicu. Što se još može očekivati od autora Da Vincijevog koda? Nama je svakako najdraže što voli Hrvatsku, što nam dolazi pandemiji usprkos. A učinili su to i sudionici Zagrebačkih književnih razgovora. Upravo u DHK radi se naveliko otkako je popravljen prostor, zapravo dosta brzo s obzirom na slike potresa i stradanja baš te zgrade na Trgu **Josipa bana Jelačića**, koje svi pamtimo), a nakon online čitanja raznih djela koje je sjajno odrađivala također književnica **Lada Žigo**.

Treba nam za mlade ne samo obrazovanje nego i odgoj

U Hrvatskom državnom arhivu možemo pogledati i izložbu o 120 (!) godina DHK. Kakvo je to bogatstvo. Pitanje je jedino: jesmo li ga do kraja svjesni i znamo li ga predočiti mladima – Ministarstvo kulture i medija se u tome jako trudi (daju već spomenute mjere kako se ponašati u vrijeme pandemije na predstavama koncertima itd, pa to pomaže na svaki način), isto vrijedi i za

Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Ali, držim da nije dovoljno – treba nam za mlade ne samo obrazovanje nego i odgoj. Pa da ne uništavaju jedan od najljepših trgova u Zagrebu i jednu (Trg Države hrvatske) od najljepših zgrada (Zagrebački HNK): baš je neki dan bilo govora o tome kako tamo nije bilo sukoba, ali ostavljanja „noćnih tragova ružne naravi“ svakako jest. Da, mladi se moraju sastajati, ali kad bi otišli u to kazalište, a ne bančili ispred kazališta i uništavali ga bilo bi bolje. No, svatko prolazi „svoje formativno vrijeme odrastanja“, kako je rekla jedna od sudionica emisije „Peti dan“. Pa, sve što dođe i prođe – možda će se mladi preseliti negdje drugdje, možda će biti pažljiviji, a mi im nudimo priče o kulturi te pozive na različita događanja i predstave – pa tko voli nek' izvoli!

Veliki ljudi maloga naroda – imamo se kime i čime dičiti

Ovaj je zapis nekako isprepleten splitsko zagrebačkim događanjima, pa evo nas opet u „najlipšem gradu na svitu“: prije povratka u Zagreb podsjetimo kako ovih dana počinju Marulićevi dani, jubilarni, 20. po redu – još jedna manifestacija ogromnog ugleda. Bit će tako predstavljena knjiga prof. i akademika **Nikole Batušića** „Povijest hrvatskoga kazališta“, predstaviti će se zbornik „Teatar u Splitu, Split u teatru (kako karakterističan naslov!) **Anatolija Kudrjavceva** koji je obilježio čitavo razdoblje paćenjem kazališnog života u Splitu, a sličnu je ulogu u Knjižnici **Marka Marulića** (i to je karakteristično) imala njegova kći **Ingrid Poljanić**, umirovljena je ravnateljica je Knjižnice Marka Marulića u Splitu. sjajna i vitalna osoba, poznajem je osobno i ponosim se time. U planu je i prezentiranje festivala – posvećenog njegovu utemeljitelju, a dodajmo i prvom intendantu splitskog HNK, **Radi Perkoviću**. I njega znam osobno: volio je otoke i zajedno smo maštali o tome kako bismo osnovali udrugu koja bi povezala srednjodalmatinske otoke – kroz kulturu! Tada nije bilo vrijeme za to, ali kasnije kad sam se primila Zbirke posvećene **Ranku Marinkoviću** on mi je stalno bio na pameti. I da, upravo me poštovani prije spomenuti **Nikola Batušić** ponovno vraća u Zagreb, jer mi je, a uskoro nakon tog razgovora je na žalost napustio ovaj svijet (ajme, previše smrti ima ovdje, samo s nadom i nastavkom i pogledom u budućnost, na svu sreću, vidjet ćete) preporučio jednog mladog čovjeka, filmologa **Brunu Kagića** i rekao: „On će vam dolaziti u Vis te u manifestacijama Memorijalne zbirke **Ranko Marinković** govoriti o Ranku Marinkoviću umjesto mene.“ Pa ga je nazvao i – sve dogovorio. **Taj mladi čovjek bi je u Visu, oduševio je maturante koji u Vis dolaze radi viškoga Voltairea iz svih krajeva Hrvatske, a već je dugo ravnatelj Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. A baš taj LZMK-to je poveznica - ovih dana će ponuditi još jedno bogatstvo: 70 svojih godina obilježiti će u živo i online.** Već je postalo pravilo to dvostruko predstavljanje, a dobro je u tom zlu od virusa da je onda online dostupan i bolesnima ili onima koji su daleko. A LZMK također ima što za ponuditi: uvijek se tiskaju nova djela, uvijek se poljepšavaju stranice popularno nazvanoga Leksa – i vizualno i sadržajno. Neka samo naše institucije tako nastave, pa će naš život biti ispunjen kulturom na svim razinama i nećemo toliko misliti na koronu, ma koliko moramo biti odgovorni i slušati upute stožera. Zato: pođite u HNK bolje nego ispred, jer tamo ipak mladi nekako više „slave“ prestanak lockdowna).

U tako popularnom stemu nedostaje jedno A koje znači ART!

Voljela bih da se ti mladi pridruže proslavi/obilježavanju „Mjeseca hrvatske knjige“, da se okrenemo svi skupa odgoju, a ne smo obrazovanju. Da naši profesori i roditelji tih mladih više posvete pozornosti i vremena njima, da im sugeriraju kvalitetniji i puniji život. Jer, u knjigama, u kazalištu, u filmovima (samo nekima doduše), u glazbi i koncertnim dvoranama, na nosačima zvuka (osim tzv „novokomponovane“ glazbe) je takvo bogatstvo kakvo se rijetko drugdje može naći. Osim na slikama, kipovima, u knjigama, u teatrima, u glazbi. Dakle, u svekolikoj umjetnosti. A znamo da takvi mladi postoje, pa neka oni prevladaju. Kao onaj mladi čovjek (opet iz Splita) koji je napravio 3D prikaz slavni splitskih Podruma. Kad se govori o tim novotarijama, koje su nama starijima na ponos (radi svijeta, jer će onda turisti doći u Split kad pandemiji prođe – namjerno kažem kad, a ne ako, kao da vjerujem Splitsčaninu i znanstveniku Radmanu, zar ne? I jest tako neka samo nestane, najbolje bi bilo ...“). **No, da nastavim misao, bez upadica sada; STEM-u**

bi, kako kaže uvaženi akademik Paro trebalo dodati jedno A – pa bi to bio steAm, a A naravno znači ART, tj Umjetnost. Namjerno te riječi pišem velikom slovima, jer umjetnost liječi dušu.

A što je čovjek bez duše. Ili drugačije rečeno, jer, kad netko umre, a ovih dana uz Mediteranske dane sjećamo se **Rade Perkovića**, ali i **Jakše Fiamenga**, pa **Ranka Marinkovića** (novi predsjednik **Zlatko Krilić** nekoliko ga je puta spomenuo gostujući na televiziji (HRT-u) itd ... Ostaje nam sjećanje, nove interpretacije, novi načini da umjesto klasičnih spomenika radimo nešto kreativno o njima i za njih. To je pravo hvala za veliki kreativni posao i visoku kvalitetu umjetnosti! Imamo mi, kao mala zemlja, mali narod, puno značajnih umjetnika, vrijedi ponoviti. Govorili su nam naši profesori na FFZG.; postoje male zemlje velikih ljudi. Mi smio jedna od tih. I dičimo se njima, bez zadržke, s ponosom. I čitajmo ih, gledajmo njihova djela, tumačimo ih, **Mladi, na vama je red, kako bi rekao Tonko, dobri čovjek čiji duh lebdi nad svima nama.** No, za kraj malo budućnosti. Upravo se ovih dana održava Sajem knjiga u Frankfurtu – jedan od najznačajnijih svijetu – samo online. Iz povjerljivih izvora saznajem kako će se naši nakladnici boriti da naš zagrebački Interliber bude uživo – s publikom koja je kulturna (po naravi stvari), pa će se držati propisa naših epidemiologa i nove velike zaraze neće biti – barem ne među knjigama i knjigoljupcima! Dakle, opet bismo pretekli svijet Ne zato što želimo biti bolji, nego što sami sebi želimo dobro. **Bez čitanja nema ni pravoga života, nema ni razmišljanja, ni misli, ni komunikacije...** i mogli bi tako unedogled nabrajati, zar ne? Hrabrost nas je održala, ona koju sam na početku spomenula, njoj se vraćam. Ne odbacujmo je, pozitivna nam je važna i druženje. Pa iako i s maskama.